

Doç. Dr. Turgut KOÇOĞLU

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Kayseri/TÜRKİYE
kocogluturgut@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5144-3854

Öğr. Gör. Abdulkhalil AHMADOUGHLI

Belh Üniversitesi, Dil ve Edebiyat Fakültesi,
Özbek Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Belh/AFGANİSTAN
khalil.ahmadoughli1@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4835-7837

MİNYATÜRLÜ FARŞÇA BİR ŞİİR MECMUASI

ILLISTURATED A PERSIAN POETRY
MECMUA

DOI Number: 10.28981/hikmet.499168

ÖZ

Mecmualar, Türk edebiyatında olduğu gibi Fars edebiyatında da dil, şiir, ilim, sanat ve kültür malzemesi yönünden zengin kaynaklardır. Son zamanlarda özellikle Türk edebiyatı ve kültürü dairesindeki çeşitli türlerde mecmualar üzerine yapılan çalışmalar giderek artmaktadır. Mecmualara dair katalog taramalarımız sırasında The Walter Art Museum'da 671 arşiv numarasında tespit ettiğimiz Fars edebiyatına ait bir mecmua içerik noktasında dikkatimizi çekmiştir. 20. asırda tertip edildiğini söyleyebileceğimiz bu mecmua 10 ilâ 20. yüzyıllar arasında yaşamış ve Farsça yazmış Rûdekî, Firdevsî, Nizâmî-yi Gencevî Sa'dî-yi Şirâzî, Hâfız-ı Şirâzî, Emir Hüsrev Dihlevî ve Abdülhüseyn Celâlî gibi şairlerin eserlerinden seçkinler yer aldığı bir mecmuadır.

Mecmuada birkaç rubâî hariç hiçbir şiir tam değildir ve hiçbir şiirin kime ait olduğu belirtilmemiştir. Ancak şiirleri okuduktan sonra kendi taramalarımız neticesinde elde ettiğimiz bilgilerle bazı şairler tespit edilebilmiştir. Mecmuada genellikle mesnevî, gazel, rubâî nazım şekillerinden seçkiler yapılmıştır.

Bu mecmua aslında bir şiir mecmuası olmakla birlikte minyatür ve hüsn-i hat mecmuası olarak da değerlendirilebilir. Çünkü 33 varaklık eserde ince uğraşla işlenmiş 31 minyatür ve 8 hattatın enfes nesta'lik hatla yazdıkları şiirler de yer almaktadır. Mecmuayı tertip eden kişinin şiir, minyatür ve hattı uyumlu bir arada toplaması bu mecmuayı şiir, minyatür ve hüsn-i hattın bir araya geldiği bir sanat mecmuası yapmaktadır.

Bu yazıda söz konusu mecmuanın tavsifi ile muhtevasına dair birtakım inceleme ve tespitlerin ardından mecmuadaki minyatürlü şiirlerden, hattatı belli olan şiirlerden ve minyatürsüz şiirlerden bazılarının transkripsiyonu ve Türkçe tercüme denemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, Farsça Mecmua, Minyatür, Hüsn-i Hatt

ABSTRACT

Mecmuas are rich sources of language, poetry, science, art and culture material in Turkish literature and Persian literature. Recently, especially the studies on various types of mecmuas in the department of Turkish literature and culture are increasing. During our catalog searches for the mecmuas, we found a piece of Persian literature that we found in The Walter Art Museum 671 archive number. This mecmua which can be said to have been organized in the 20th century is a magazine which includes the writings of the poets like Rûdekî Firdevsî, Sa'îdî-yi Şirâzî, Hâfız-ı Şirâzî, Emir Hüsrev Dehlevî, Abdülhüseyn Celallian Celali who lived in the 10th to 20th centuries.

In this mecmua, no poetry except for a few rubes, and no poetry is mentioned. However, after reading the poems, some poets could be identified with the information we obtained as a result of our own screening. There are generally mesnevi, gazel, and rubai verses.

Although this mecmua is actually a poem, it can be considered as miniature and calligraphy. Because thirty three leaf-shaped this mecmua contains thirty one miniatür and eight calligraphers have written poems with exquisite nesta'lik. The person who organized the mecmua, has stacked the poetry, the miniatür and calligraphy in harmony.

In this article, we will present some of our investigations and determinations regarding the content of the mecmua. Then, some of the poems will be translated.

Keywords: Mecmua, Persian Mecmua, Miniature, Calligraphy

Giriş

Mecmualar, dil, edebiyat ve kültüre dâir içerdikleri bilgiler açısından çok zengin kaynaklardır. Musannifin/Mürettibin tercih ve zevkine göre “derleme” esasına dayanan mecmualar içerik, dil ve amaç yönünden de çok çeşitlidir. ¹ Türk edebiyatında mecmualar üzerine son zamanlarda yoğun ve ayrıntılı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar Türk edebiyatı, kültürü, tarihi ve medeniyeti açısından yeni bilgileri gün yüzüne çıkarması açısından önem arz etmektedir.

Türk edebiyatı ve kültürü içerisinde Türk musannifler tarafından derlenmiş Türkçe, Farsça, Arapça veya birkaç dilli çeşitli içeriklerde mecmualar bulunduğu gibi Fars edebiyatı ve kültürü dairesinde tertip edilmiş mecmualar da yer almaktadır. Yaptığımız katalog taramalarında 10. ilâ 20. yüzyıllar arasında yaşamış Fars edebiyatı şairlerinin eserlerinden derlenmiş bir şiir mecmuası tespit ettik. Musannif, bu mecmuadaki şiirlerin hiçbirinin kime ait olduğunu belirtmemiştir. Ancak kendi araştırmalarımız neticesinde Rûdekî Firdevsî, Sa’dî-yi Şirâzî, Hâfız-ı Şirâzî, Emir Hüsrev Dehlevî, Abdülhüseyn Celâliyân Celâlî gibi Farsça söylemiş büyük şairlerin eserlerinden seçkiler yer aldığını gördük. Şiir seçkilerinden bazılarının ise şairlerini maalesef tespit edemedik. Mecmuada şiirlerin yanı sıra Fatiha suresi ile Sokrat ve Eflatun’dan birkaç nasihat da bulunmaktadır. Bu mecmuada asıl dikkat çeken nokta ise içindeki minyatürler ve İranlı bazı meşhur hattatların yazıdır. Minyatürlü ve hüsn-i hat ile yazılmış şiir seçkilerinden oluşan mecmualar az rastlanır türden olduğu için bu mecmuaya dair muhtasar bir inceleme mecmua çalışmalarına katkı sağlayabilir. Aşağıda bu mecmuaya dair birtakım tespitlerimizden sonra mecmuadaki minyatürlü ve minyatürsüz şiirler ile hattatı bilinen bazı şiirlerin transkripsiyon ve Türkçe Tercümesi yer alacaktır.

1. Mecmuanın Tavsifi:

The Walter Art Museum’da 671 arşiv numarası ile kayıtlı eser kahverengi deri ciltli, cildin ön kapağı altın yaldızlı çiçek motifleri ile süslenmiş. 35,5 x 24,5 cm ebadındadır. Sarı, penbe, yeşil, kahverengi renklerde toplam 33 varak. Şiirlerin yer aldığı sayfalarda satır sayısı farklıdır. Nesta’lik hatla yazılmıştır. Mecmuanın mürettibi/musannifi ve tasnif tarihi belli değildir. Ancak mecmuada, Abdülhüseyn Celâliyân Celâlî’nin Hafız’ın “Elâ Ey Ahû-yı Vahşî” mesnevisine aynı

¹Mecmua tasniflerine dair bkz.: Günay Kut, “Mecmûa”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, Dergah Yayınları, s. 170-174.; Atabey Kılıç, “Mecmûa Tasnifine Dâir”, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk Anbarı, s. 75-96.; Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk Anbarı, s. 97-114.

isimle yaptığı naziresinden beyitler yer aldığına göre mecmuanın 20. yüzyılda tertip edildiği söylenebilir.

İlk sayfa 1a'da Behrâm-ı Gûr'un hasta halde iken bir mağarada yattığını tasvir eder bir minyatür yer almaktadır.

Son sayfa 33a'da ise saz çalan ve onu dinleyen bir kişi ile bir atın tasvir edildiği bir minyatür yer almaktadır.

2. Mecmuanın Muhtevası:

Bu mecmua daha ziyade minyatür ve beyit seçkisi içermektedir. Şairlerin tam şiirlerinden çok gazel, kıt'a ya da mesnevilerinden yapılmış seçkiler yer almaktadır. Mecmuanın bazı sayfalarında sadece minyatür, bazı sayfalarında şiir ve minyatür birlikte ve bazı sayfalarında da sadece şiir yer almaktadır. Mecmuada yirmi dokuzu tam, ikisi de kara kalemle çizilmiş ancak boyanmamış toplam 31 minyatür yer almaktadır. 12 sayfada sadece minyatür, 19 sayfada minyatürlü şiir ve 30 sayfada sadece şiir, 1 sayfada Fatıha suresi ve 2 sayfada mensur nasihatlar bulunmaktadır.

Bazı minyatürlerle şiirler birbiri ile doğrudan alâkalı iken bazılarının alâkası yoktur. Mesela 1b'de mağarada bir kadının dizlerine yatmış genç bir adam ve mağaranın dışında bekleyen birkaç kişi tasvir edilmiştir. 2a'da ise Behram-ı Gûr'un hastalandığı ve sabaha kadar inleyip sızladığı, herkesin onu iyileştirmeye çalıştığının anlatıldığı bir şiir yer almaktadır. Dolayısıyla bu minyatür ve akabindeki şiir doğrudan birbiri ile alâkalıdır. 11a'da yer alan bir minyatürün çevresine yazılmış beyitler, -Firdavsî'nin Şehnâme'sinden alınmıştır- Siyavuş'un taç giymesi ve tahta oturmasını anlatmaktadır. Ancak minyatürde zarifçe ayakta duran genç bir delikanlı resmedilmiştir.

Minyatürlerin yorum ve teknik yönden değerlendirilmesi bu alanda uzmanlık ve ayrı bir inceleme gerektirmektedir.

2.1. Mecmuada Tespit Edilen Şairler:

Yukarıda da bahsedildiği üzere mecmuada tam şiir neredeyse yok denilebilir. Bu sebeple, mecmuada kaç şiir olduğu tam olarak tespit edilememiştir. Bir sayfada birkaç şairin eserlerinden seçilmiş beyitler yer aldığı gibi yine bir sayfada bir şairin birkaç eserinden alınmış seçkiler bulunmaktadır.

Musannif, kesinlikle hiçbir beyit veya şiirin kime ait olduğunu belirtmemiş ve yaptığı seçkilerin hiçbirinde de mahlasa rastlanmamıştır. Bu sebeple mecmuadaki şiirlerin tamamının kime ait olduğunu tespit etmek biraz zor. Ancak bazı Farsça metinleri taramamız sonucunda beyitlerin bir kısmının

hangi şaire ait olduğunu ve hangi nazım biçiminden alındığını tespit edebildik.² Bazı şiirlerin de kime ait olduğunu maalesef belirleyemedik. Tespit edebildiğimiz şairler şunlardır:

1. Rûdekî: (ö. 940)
2. Firdevsî: (ö. 1020)
3. Nizâmî-yi Gencevî: (ö. 1209)
4. Sa'dî-yi Şirâzî : (ö. 1291)
5. Emîr Hüsrev-i Dihlevî (ö. 1325)
6. Hâfız-ı Şirâzî: (ö. 1390)
7. Hilâlî-yi Çağatayî: (ö. 1529)
8. Abdülhüseyn Celâliyân Celâlî: (d. 1928)

2.2. Mecmuada Tespit Edilen Hattatlar:

Mecmuadaki bazı şiirlerin altında hattatların ismi kayıtlıdır. Bu kayıtlara göre mecmuada eseri bulunan hattatlar şunlardır:

1. Sultan Ali El-Meşhedî: (ö. 1520)
2. Nimetullah El-Meşhedî: (ö. 17. yy)
3. Muhammed Asgar: (ö. ?)
4. Muhammed Zemân: (ö. ?)
5. Mîr Alî. (ö. ?)
6. Alî: (ö. ?)
7. Şâh Muhammed El-Meşhedî: (ö. ?)
8. Sultan Hüseyin El-Murâdî: (ö. ?)
9. Mîr İmâd El-Hasenî (ö.1615)

2.3 Mecmuada Tespit Edilen Nazım Şekilleri:

2.3.1. Mesnevi: Mecmuada farklı mesnevilerden alınmış beyitler bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz mesneviler şunlardır:

- a. **Bostan:** Sa'dî-yi Şirâzî
- b. **Şâhnâme:** Firdevsî
- c. **Elâ Ey Ahû-yı Vahşî:** Hâfız-ı Şirâzî
- d. **Şâh u Dervîş:** Hilâlî-yi Çağatayî
- e. **Âyîne-yi İskenderî:** Emîr Hüsrev-i Dihlevî

² Seçkilerin taranması, “ <https://ganjoor.net> ” adresindeki dijital yayınlardan yapılmıştır.

f. Hüsrev ü Şîrîn: Emîr Hüsrev-i Dihlevî

g. Münâzara-yı Hüsrev ü Ferhâd: Emîr Hüsrev-i Dihlevî

h. Heft Peyker: Nizâmî-yi Gencevî

k. Nazîre-yi Elâ Ey Ahû-yı Vahşî: Abdülhüseyn Celâliyân Celâlî

2.3.2 Gazel: Mecmuada tam gazel bulunmamaktadır ama gazellerinden seçkilerin olduğu sadece bir şair tespit edilebilmiştir:

a. Gazeliyyât-ı Hâfız: Hâfız-ı Şîrâzî'nin divanındaki 4, 5, 6, 30, 51, 54, 56, 70, 77, 90 numaralı gazellerinden beyit seçkileri vardır.

2.3.3. Rubâî: Mecmuada yer alan bir nazım şeklide rubâidir. Bunlardan sadece iki tanesinin Rûdekî'ye ait olduğu tespit edilebilmiştir.

Mecmuada ayrıca meşk edilmiş **mısralar** yer almaktadır. Ancak bu mısraların, mısra-ı âzâde mi yoksa bir şiiirden mi alındığı tespit edilememiştir.

2.4. Şairi Tespit Edilen Seçkilerin Sayısı:

a. Mesnevî: 18

b. Gazel: 12

c. Rubâî: 2

2.5. Şairi Tespit Edilemeyen Seçkilerin Sayısı:

a. Mesnevî: 16

b. Gazel: 1

c. Rubâî: 9

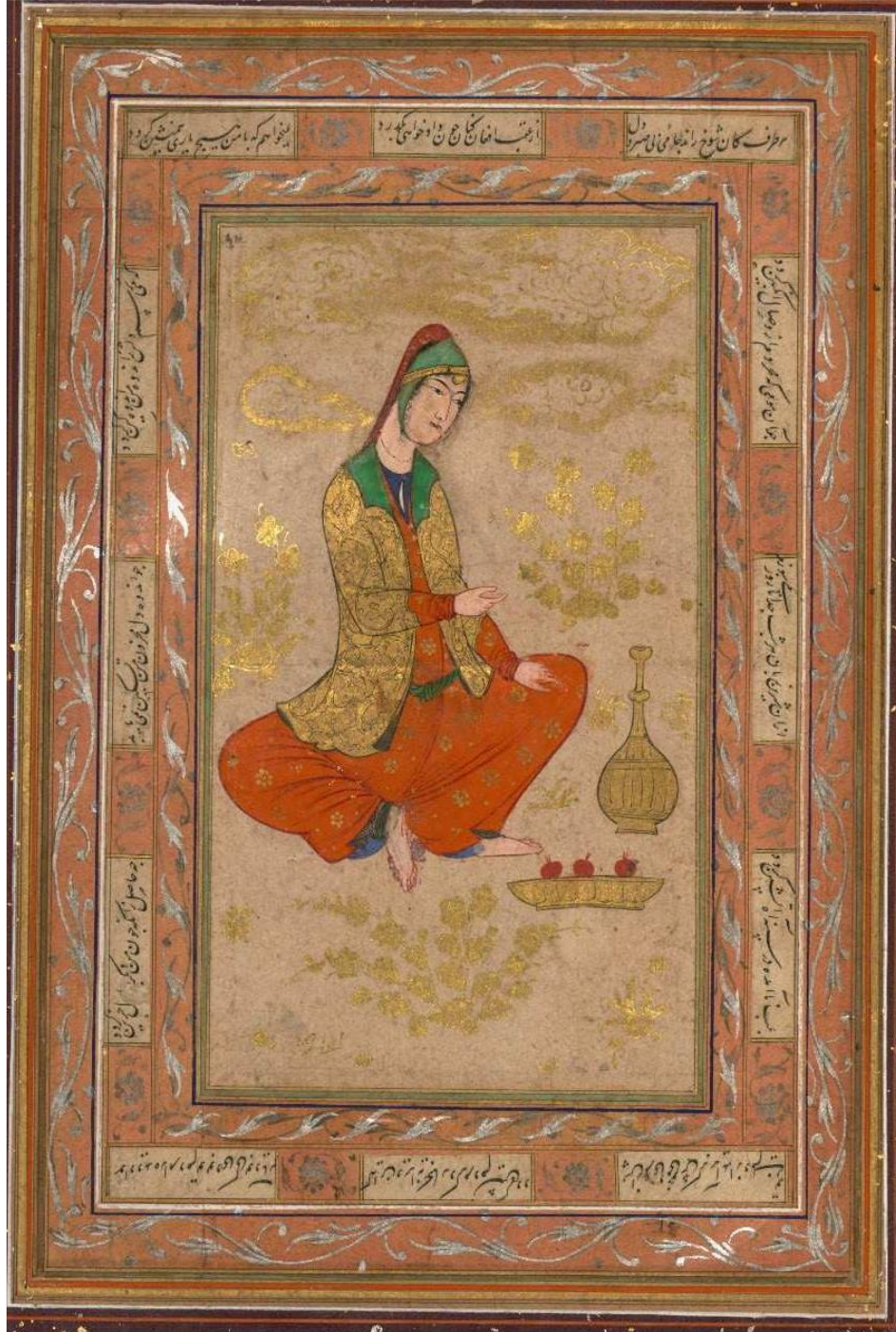
d. Müfred veya Başka Şiirlerden Alınmış Bir Beyit: 15

e. Mısra': 7

Yazısı çok bozuk ve okunamayacak olduğu için kime ait olduğunu araştıramadığımız 3 mesnevî seçkisi, 3 de beyit yer almaktadır.

4. Mecmuadaki Bazı Minyatürlü Seçkilerin Transkripsiyon ve Türkçe Tercümesi

vr. 4a:

هكمت - Hikmet - حکمت

HIKMET - AKADEMİK EDEBIYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. ALİ NİHAD TARLAN ÖZEL SAYISI

ISSN: 2458 - 8636

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ /

Nemî h̄vâhem ki bâmen hîç yâr-i hem-nişîn gered
Ki mî tersem dileş ziendüh-ı men endüh-gîn gered

(Hiçbir sevgilinin benimle oturup sohbet etmesini istemem. Çünkü onun yüreğinin, benim yüreğimin üzüntüsünden dolayı üzüntüye düşmesinden korkarım.)

Çün endüh-ı dil-i maḥzün-ı men teskîn nemî yâbed
Çi ḥâşıl z'ân ki çün men dîger-i bülbül ḥazîn gered

(Dertli günlümün derdi dinmiyor. Başka bir bülbül, benim gibi dertli olsa, ne faydası var!)

Sevâd-ı dîderâ merdüm tu bûdî key büved yâ Rabb
Ki İn vîrâne yek bārî dige merdüm nişîn gered

(Ey sevgili! Göz bebeğinin karası sendin. Ne olur yâ Rabb, yine bir kez bu vîrâneye yerleşsin.)

Pes ez'ömrî demî hoş ger ber âyed ezdilem bîtu
Beleb nââmede dersîne âh-ı âteşîn gered

(Bir ömür sonra eğer gönlümden sensiz bir nefes çıkarsa; o nefes, dudağıma gelmeden göğsümde ateşli bir âha döner.)

Ezân şîrîn-zebân her şeb cüdâ tâ rüz mî süzem
Çü ân mûmî ki maḥrûm ezvişâl-i ân kemîn gered

(O tatlı dilli sevgiliden ayrı olduğum her gece, ona kavuşmak için sabaha kadar bir mum gibi yanıyorum.)

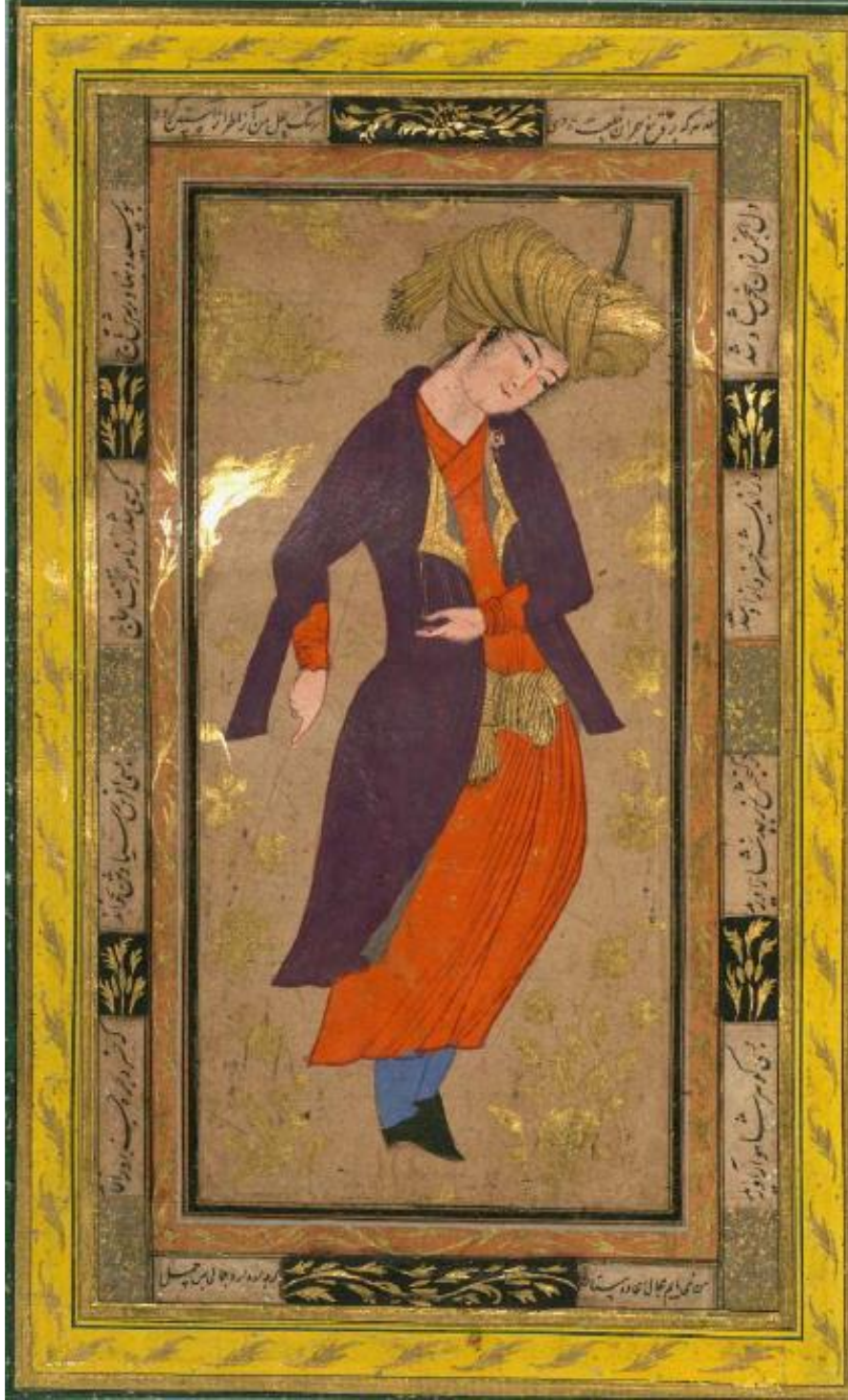
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

Her taraf k'ân şüh rāned cāmî bîşabr u dil

Ez'akab efgān-künān çün dād ḥvâhî bûg'zere

(O sevgili, bir kadehi sabırsız ve gönülsüzce her tarafa sürse de ardından feryad edip adalet isteyerek gidiyor.)

vr. 11a:

հիկմէտ - Hikmet - حکمت

HIKMET - AKADEMİK EDEBIYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. ALİ NİHAD TARLAN ÖZEL SAYISI

ISSN: 2458 - 8636

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

Bebūsīd ü bin'hād ber sereş tād

Bekürsī şūd eznāmver tāht-ı 'āc

(Öptü ve başına taç koydu, meşhur fildişi tahta oturdu.)

Besī āferīn ber Siyāveş beḥ'ānd

Ki ḥüsrev beçihre cüz ūrā nemānd

(Siyaveş'i çok takdir/tebrik etti ki padişahlık ondan başkasına yakışmıyordu.)

Dil-i encümen z'ān süḥan şād şüd

V'ez endīşe Ḥüsrev [ki] āzād şüd

(Meclistekilerin gönlü o sözden hoşnut oldu ve padişah endişeden kurtuldu.)

(Firdevsî, Şehnâme)

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Men nemī yābem mecāl ey düstān

Gerçi ū dāred cemāl-i bes cemīl

(Ey dostlar, onun cemāli çok güzel olsa da ben tâkat/fırsat bulmuyorum.)

vr. 13a:

հիկմէտ - Hikmet - حکمت

HIKMET - AKADEMİK EDEBIYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. ALİ NİHAD TARLAN ÖZEL SAYISI

ISSN: 2458 - 8636

__./ ._. / .__

Ger bend bezîr bûdemî men

Zînsân ki esîr bûdemî men

(Eğer ben birinin altında esir gibi hapiste olsam da)

Ān nîst ki güfteet nedānem

Dānem likîn nemî tûvānem

(Söylediđini anlamayacak kadar da değilim, anlıyorum ama yapamıyorum.)

Z'āverdenem ezhemîn büved kām

Tā kām-ı diger birün nihem gām

(Getirdiđimden amaç işte bu olur. Başka bir amaç için dışarıya adım atıyorum.)

Güft ĩn sūhan u zipūye dem zed

Bābāng-ı rahîl berķadem zed

(Bu sözü söyledi ve koşmaktan bahsetti. Göç -davulunun- sesi ile yürümeye başladı.)

vr. 14a:

هكمت - Hikmet - هكمت

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. ALİ NİHAD TARLAN ÖZEL SAYISI

ISSN: 2458 - 8636

-. - - / -. - - / -. -

Ka'be-yi bîrû-yı deryâ kûy-ı tust

Ûible vü mihrâb-ı men ebrû-yı tust

(Deryânın dışındaki Kâbe senin semtindir. Benim kible ve mihrâbım senin kaşlarındır.)

Merâ dilîst bedân zülf-i tâbdâr yekî

Merâ serîst bedân hâk-i rîgzâr yekî

(Benim gönlüm, sevgilinin parlak saçındadır; başım ise kumlu topraktır.)

vr. 30a:

հՆՏՈՂՆ - Իլկмет - حکمت

HIKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. ALİ NİHAD TARLAN ÖZEL SAYISI

ISSN: 2458 - 8636

..__ / ._. / .._

Her kirā baht-ı bed zipā endāht

Digereş ser-bülend net'vān sāht

(Her kim ki kara bahtlı olursa, başka birisi onu mutlu edemez.)

Āmed ezşevk-ı merg cān belebem

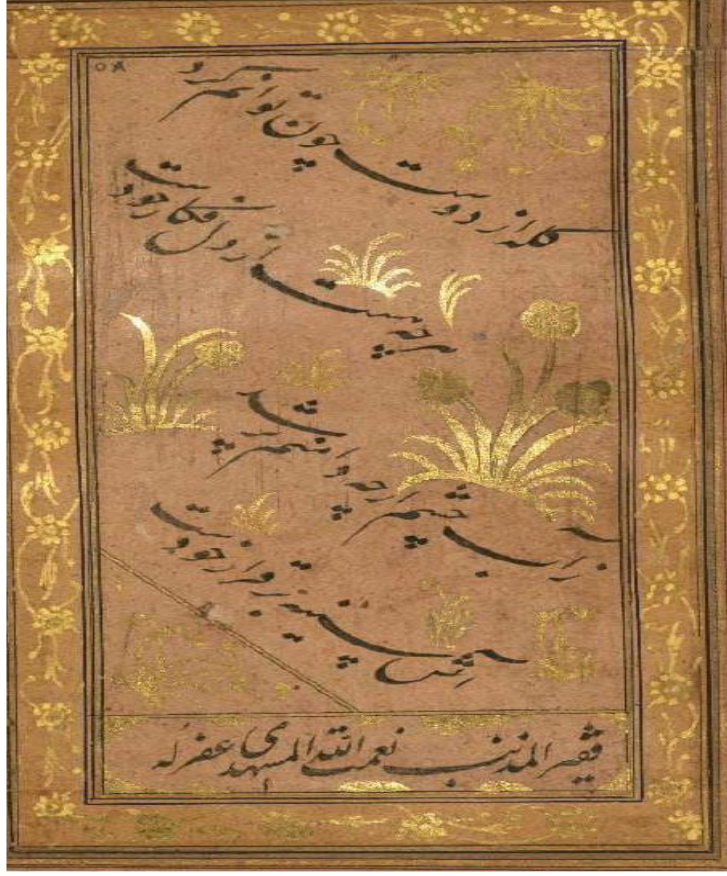
Mī dihem cān u merg mī talebem

(Ölüm zevki ile canım dudağıma geldi. Can veriyorum ve ölmek istiyorum.)

(Hilâlî-yi Çağatayî)

4. Mecmuada Hattatı Kayıtlı Bazı Seçkilerin Transkripsiyonu ve Türkçe Tercümesi:

vr. 12a:

..._/..._/..._

Gile ezdost çün tüvānem kerd
Her çi est ezdil-i figār-ı Һod est

Z'āb-ı çeşm er çi dāmenem pür şüd
Āteş-i sīne ber Һarār-ı Һod est ³

(Dosttan şikâyet edebilirim, şikâyetim her neyse, kendi yaralı gönlümündür. Eteđim gözyaşımla dolsa da, Gönlümün âteşinde değişiklik yoktur.)

³ Nesta'lik hatla yazılmış bu şiirin hattatı, **Nimetullah El-Meşhedî** olarak kaydedilmiştir.

vr. 19b:

.._/_/.._/_/.._/_

Bārḥā bāḥod īn qarār kūnem

Ki revem terk-i ‘ışq-ı yār kūnem

Bāz endīşe mī kūnem ki eger

Nekūnem ‘āşıkī çı kār kūnem ⁴

(Birçok kez kendimle şöyle karar alıyorum: Gideyim ve sevgilinin aşkını terk edeyim. Sonra tekrar şöyle düşünüyorum: Eğer âşıklık yapmazsam ne iş yaparım!)

⁴ Nesta’lik hatla yazılmış bu şiirin hattatı, **Muhammed Asgar** olarak kaydedilmiştir.

5. Mecmuadaki Bazı Minyatürsüz Seçkilerin Transkripsiyon ve Türkçe Tercümesi:

vr. 5a:

..__ / ._. / .._
 Veh ki ezmāh hūbter şüdeyī
 Semen-endām u sīmber şüdeyī

Āyine dernazar berāber dār
 Ki çi manzūr-ı her nazar şüdeyī

(Eyvāh ki aydan daha güzel olmuşsun, yasemin endamlı ve beyaz tenli olmuşsun. Aynayı karşına tut ki sen her bakış tarafından beğenilmişsin.)

vr. 6a:

..__ / ._. / .._
 Ey ser-i zūlf-i tu serāser belā
 Her dü lebet nīz belā derbelā

Berser-i kūy-ı tu Hüseyin küşte şüd
 Ey ser-i kūyet beter ezKerbelā

(Ey sevgili! Senin saçlarının ucu baştan başa belâdır. Her iki dudağın da belâ içinde belâdır. Senin semtinde Hüseyin öldürülmüş, senin semtin Kerbelâ'dan daha kötüdür.)

vr. 8a:

._. / ._. / ._. / ._
 Ber ezşāh-ı tūbā kesī ber nedāşt
 Ki imrūz toħm-ı irādet bekāşt

İrādet nedārī sa'ādet mecūy
 Becū k'ān-ı hıdmet tūvān bürd k'ūy

(Sa'dî-yi Şirâzî, Bostân)

(Kimse, Tûba ağacından meyve alamadı ki bugün irade tohumu diksin. İradene hakim olmazsan, saadet isteme, hizmet etmeyi düşün ki saadete ulaşasın.)

vr. 9a:

._. / ._. / ._. / ._
 Hakīm-i ilāhī taleb kerd şāh
 Ki bestend tā 'ağd-i hurşid ü māh

(Emir Hüsrev Dihlevî, Âyîne-yi İskender)

(Padişah, güneş ve ayın nikahını bağlaması için ilâhî/kutsal bilgeyi çağırdı.)

vr. 10b:

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

Cihānet bekām u felek yār bād

Cihān āferīnet nigehdār bād

(Sa'dî-yi Şirâzî, *Bostân*)

(Senin cihanın başarılarından dolu olsun, Tanrı'ya emanet ol.)

_ _ . _ _ / _ _ . _ _

Cüz şohbet-i yār-ı ḥod necūyed

Cüz nām-ı nigār-ı ḥod negūyed

(Sevgilisinin sohbetinden başka hiçbir şey istemez, sevgilisinin adından başka bir şey söylemez.)

vr. 12a:

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

Befermān-ı Yezdān-ı pīrūz-ger

Bedād u deheş teng beste kemer

Ve'z ān pes cihān yek ser-ābād kerd

Heme rūy-ı gītī pūr ezdād kerd

(Firdevsî, *Şehnâme*)

(Tanrı'nın zafer fermanı ile ona yardım etmek için kemerimi sıkı bağladım. Cihanı güzelleştirmek/âbād etmek gerekiyor, bunun için, dünyayı adaletle doldurmak gerekiyor.)

vr. 13b:

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

Men imrūz kerdem der-i şulḥ bāz

Tu ferdā mekūn der berūyem ferāz

(Ben, bugün barış kapısını açtım, sen de bugün açacaksan aç, yarın yüzüme kapı açma.)

_ _ . / . _ . _ / . _ _ . / . _

Evvel şūḥī be lūtf binv'āḥt merā

Der kayd-ı vefā esīr-i ḥod sāḥt mera

Çün dīd ki nūr-ı çeşm-i ḥod sāḥtemeş

Rencid çü eşk ez-nazar endāht merā⁵

(O sevgili lutfu ve vefasıyla beni kendisine esir etti. Benim, onu gözümün nuru yaptığımı gören sevgili, göz yaşı gibi beni gözünden düşürerek rencide etti.)

vr. 21b:

.. _ _ / . _ . _ / . . _

‘Ömrhā şüd ki yār-i mā şüdeyī

Mūnis-i rüzgār-ı mā şüdeyī

Nām-ı mā bürdeyī nezd-i rakīb

Gūyiyā düst-dār-i mā şüdeyī

(Sen, bizim yârimiz ve hemdemimiz olalı ömürler geçti. Bizim adımızı, rakibin yanında tutmuşsun. Gūyâ benim sevgilim olmuşsun.)

vr.24a:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Ġameş tā derdilem me^ʿvā girift est

Serem çün zülf-i ū sevdā girift est

Lebī çün âteşes āb-ı hayāt est

Ezān āb âteş-i dermā girift est

Hümā-yı himmetem ‘ömrīst k’ez cān

Hevā-yı ān kıdd-i bālā girift est

Şüdem ‘aşık bebālā-yı bülendeş

Ki kār-ı ‘aşıkān bālā girift est

(Hâfız-ı Şirâzî)

(Onun derdi gönlümde yurt edinmiştir. Başım, onun zülfü gibi delilik ediyor. Ateş gibi dudağı hayat suyudur, o sudan bize ateş düşmüştür. Himmetimin Hümâ kuşu bir ömürdür ki canımda sevgilinin o uzun boyunun havasına tutulmuştur. Sevgilinin uzun boyuna âşık oldum ki âşıkların işi o uzun boydan başlar.)

⁵ Bu rubâinin kime ait olduğu tespit edilemedi, ancak Mevlânâ'nın aşağıdaki rubâisine nazire olarak yazılmış olması muhtemeldir. Belki de Mevlânâ bu rubâisini ona nazire yazmıştır.

“Evvel behezār lutf bin’vâht merā

Āhır behezār guşsa big’dāht merā

Çün mühre-yi mihr-i hîş mibāht merā

Çün men heme ezşüdem biendāht merā”

vr.25:

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _ _

Neyāmed kes ender cihān k'ū bemāned

Meger ān k'ez-ū nām-ı nīkū bemāned

(Sa'dī-yi Şirāzī)

(Güzel bir ad bırakmadıkça, dünyaya hiç ölmeyecek bir kişi gelmedi.)

. _ . _ / . . _ _ / . . . _ / . . _

Hikāyet-i leb-i Şîrîn kelām-ı ferhād est

Şikenc-i ıurra-yı Leylī maķām-ı Mecnūn est

(Hâfız-ı Şirâzî)

(Şîrîn'in hikâyesi, Ferhād'ın sözüdür. Leylâ'nın saçlarının büklümü, Mecnûn'un makamıdır.)

vr. 26a:

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

Betîrî ki z'în çeşm-i mest efgenem

Şaf-ı tevbehārā şikest efgenem

(Bu sarhoş gözden attığım oklarla, tövbeler safını kırıyorum.)

Yār eger nenişest bāmā nīst cā-yı i'tirāz

Pādşāh-ı kāmran būd ezgedāyī 'ār dāşt

(Hâfız-ı Şirâzî)

(Sevgili eğer bizimle oturmuyorsa, itiraz edecek bir durum yok. Zira o, gedâlığı utanç sayan, muradına ermiş bir padişah idi.)

vr.29b:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Haţ-ı hūb ey birāder dil-pezîr est

Çü rūh ender ten-i bernā vü pîr est

(Ey kardeşim! Güzel yazı genç ve ihtiyarın bedenindeki ruh gibidir, herkes tarafından beğenilir.)

vr.30b:

. _ . / . _ . . / . _ . . / . . _

Bāz āy ki bîrūy-ı tu ey şem'-i dil-efrūz

Derbezm-i harīfān eşer-i nūr u şafā nīst

(Hâfız-ı Şirâzî)

(Ey mum gibi gönül aydınlatan sevgili! Geri dön, sen olmadan dostların bezminde nur ve safâ yoktur.)

vr. 31b:

---/.---./---./---

Tā çend befsün-ı cihān bend tūvān būd
 Mürdīm-i derīn kühne-serā çend tūvān būd
 Māyem ü hemīn zemezeme-yi ʿiṣk-ı figānī
 Peydāst ki dīger beçi ḥorsend tūvān būd

(Ne zamana kadar dūnyanın fūsunuyla hapiste olsam, bu eski sarayda ölmemin değeri ne kadardır. Bu aşkın nâlelerinin terennümü işte biziz. Başka ne için mutlu olabiliriz, bellidir.)

vr. 32b:

---./---./---./---./---

ʿİd est ü ḥalkī her taraf dāmen-keṣān bāyār-ı ḥod
 Miskīn-i men bīsabr u dil ḥayrān şüde derkār-ı ḥod

Hem murğ-ı nālān derçemen hem gül derīde pīrehen
 Herkes bārī dersühān men bādil-i efgār-ı ḥod

(Bayramdır, herkes sevgisiyle her yana gitmektedir. Çaresiz ben, sabırsız ve gönülsüz kendi işimdeyim. Bahçede hem kuşlar feryad ediyor hem çiçekler açılmış, herkes sohbet ediyor ama ben yaralı gönlümleyim.)

SONUÇ

The Walter Art Museum'da W.671 arşiv numarasında kayıtlı eser, 10 ilâ 20. asırlarda yaşamış Rûdekî, Firdevsî, Nizâmî-yi Gencevî, Sa'dî-yi Şirâzî, Hâfız-ı Şirâzî, Emîr Hüsrev-i Dihlevî, Abdülhüseyn Celâliyân Celâlî gibi Farsça yazmış şairlerin eserlerinden seçkileri ihtiva etmektedir.

Mecmuada muhtelif nazım şekillerinden seçkiler vardır. En çok mesnevilerden alınmış beyitler yer almaktadır. Sonrasında gazellerden seçkiler ve rubâiler gelmektedir.

Mecmuada birkaç rubâî hariç neredeyse hiçbir şiir tam değildir ve musannif kesinlikle şiirlerin kimlerin eserlerinden seçildiğine dair bir kayıt düşmemiştir. Bu sebeple yaptığımız taramalarda bazı şiirlerin kime ait olduğu tespit edilebilmiş, bazılarının da şairleri belirlenememiştir. Şiir Mecmualarında genellikle eserin şairi, musannif tarafından belirtilir ama bu mecmuada böyle bir durum söz konusu değildir.

Mecmuadaki şiirler tek bir kalemden çıkmamıştır. Zira bazı seçkilerin altında hattatın ismi kayıtlıdır. Bu kayıtlara göre mecmuada hattı yer alan farklı

dönemlerde yaşamış sekiz hattat vardır. Bunların içerisinde İranlı meşhur hattat Sultan Ali El-Meşhedî (ö.1520) de yer almaktadır.

Mecmuada yer alan otuz bir minyatürden bazıları çevresine yazılmış veya sonraki/önceki sayfaya yazılmış şiirin konusu ile doğrudan ilgilidir. Minyatürlerden bazıları ile şiirler arasında doğrudan bir alâka gözükmemektedir.

Seçkilerin 10 asırlık bir zaman diliminden derlendiği, farklı hattatlar tarafından meşş edildiği, muhtelif nazım şekillerini içerdiği ve musannifinin belli olmadığı gibi hususlar düşünülürse 20. asırda birinin elindeki şiir ve minyatür sayfalarını bir defterde topladığını düşünmek uzak bir ihtimal olmasa gerek. Ayrıca eserin bulunduğu The Walter Art Museum'un kurucusu Henry Walter 19-20. yüzyılın büyük sanat koleksiyonerlerinden biridir. Müzesindeki Farsça ve Türkçe eserlerin çoğunun minyatürlü eserler olduğunu da hesaba katarsak özellikle minyatürlü veya önemli hattatların meşşlerini içeren sayfaların sonradan derlendiği bir mecmuayı müzesine kattığı düşünülebilir.

Bu mecmuanın derlenme amacı tam olarak anlaşılıyor gibi ise de içerisinde oldukça ince işçilikle çizilmiş minyatürlerin bulunması ve İranlı meşş hattatların hatlarının yer alması ve bu hattatların isimlerinin kaydedilmesi, mecmuanın şiirden ziyade hatt ve minyatür mecmuası olarak toplandığını da düşündürmektedir. Bu durumda mecmuayı, minyatür, hatt ve şiir mecmuası olarak sınıflandırabiliriz.

KAYNAKÇA

- Gürbüz, Mehmet. (2012), "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk anbarı, s. 97-114.
- Kılıç, Atabey. (2012), "Mecmûa Tasnifine Dâir", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk Anbarı, s. 75-96.
- Köksal, M.Fatih. (2012). "Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)". Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk Anbarı. Turkuaz Yayınları. İstanbul.
- Kut, Günay. (1986), "Mecmûa", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, Dergâh Yayınları, s. 170-174.
- Kanar, Mehmet. (2015), Farsça Türkçe Sözlük, Say Yayınları, İstanbul.
- <https://ganjoor.net>.